

Tjänsteställe, handläggare
Regionledningsförvaltningen
Lena Lindgren
Ingrid Hammarlund

Datum Dnr
2019-03-07 18HSN2760

Sida
1(7)

Ert dnr: U2018/04219/UH

Yttrande över remiss; Framtidens specialistsjuksköterska - ny roll, nya möjligheter (SOU 2018:77)

Region Västernorrland har tagit del av betänkandet och utredningens förslag till lösning som består av flera åtgärder som sammantaget ska förbättra kompetensförsörjningen av specialistsjuksköterskor och därmed också patientsäkerheten. Region Västernorrland stödjer delvis förslagen och lämnar följande kommentarer och synpunkter.

Sammanfattning

Region Västernorrland är positiv till att utredningen har genomförts och delar utredningens uppfattning om behov av specialistsjuksköterskor i vården för att säkerställa en hög patientsäkerhet. En utveckling av specialistsjuksköterskans roll och arbetsuppgifter är en förutsättning för att höja attraktiviteten för yrket och klara av framtida kompetensförsörjning.

Utredningen ger i flera avseenden en nuläges- och problembeskrivning som delvis återspeglar den omfattning och komplexitet hälso- och sjukvården står inför när det gäller att möta framtida behov. En viktig aspekt i sammanhanget, är tolkningen av vilka specialistutbildningar som behövs framgent i hälso- och sjukvården för att möta de faktiska behoven. Region Västernorrland noterar att utredningen pekar ut tre inriktningar till specialistsjuksköterska trots att Socialstyrelsen och landsting/regioner gör iakttagelsen att det finns andra inriktningar som uppges vara bristområden och/eller områden där efterfrågan är högre än utbudet.

Kompetensförsörjning utgör en nyckelfråga för att möta kommande utmaningar inom hälso- och sjukvården och uppnå en jämlik vård. Region Västernorrland anser därför att det är en brist att utredningen så tydligt lagt fokus på den somatiska vården. Det gör det svårt att förutse vad föreslagen förändring av utbildning till specialistsjuksköterska på sikt skulle betyda inom exempelvis den psykiatriska vården. Det är också svårt att utläsa vilka konsekvenser utredningens förslag om förändrad utbildning får i förhållande till de faktiska behov som följer med pågående nationell utveckling av hälso- och sjukvårdssystemet. Vidare saknar regionen en djupare analys av de geografiska förhållanden som påverkar hälso- och sjukvården och dess kompetensförsörjning.

Region Västernorrland avstyrker föreslagna förändringar i 5 kap. hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och i 6 kap. patientsäkerhetslagen (2010:659).

Om krav på fortbildning förs in i lagtext behöver det tydliggöras och definieras vad som är fortbildning samt tillskjutas resurser.

Region Västernorrland är positiv till förslagen om VULF- avtal och förenade anställningar. På så vis knyts det kliniska arbetet och forskningen på ett strukturerat sätt närmare varandra och ges under liknande förutsättningar i hela landet.

Region Västernorrland menar att delar av utredningens förslag och dess konsekvenser behöver belysas och utredas ytterligare inför eventuellt genomförande. Utredningen ger förslag som regionen konstaterar är kostnadsdrivande. Finansieringsprincipen bör tillämpas i dessa fall.

9.2 Tillgång och behov av specialistsjuksköterskor

Region Västernorrland avstyrker föreslagna förändringar i definitionen av god vård i HSL 5 kap. 1§ och den föreslagna förändringen i HSL 5 kap. 4§ avseende systematisk och fortlöpande kvalitetsutveckling. De är felaktiga utifrån ett systemperspektiv och saknar koppling till författningarnas övergripande mål och innehåll. Att i lagtext särskilt peka ut vissa yrkeskategorier i det sammanhanget är inte adekvat. Betoningen ska istället ligga på att landsting/ regioner har ett systematiskt kvalitetssystem.

Utredningen beskriver att hälso- och sjukvårdshuvudmän har en avsaknad av ett ledningssystem för att göra hållbara prognoser av kompetensbehov och planering av kompetensförsörjning. Region Västernorrland delar den uppfattningen och ställer sig positiv till att ledningssystem även ska inkludera inventering och planering av kompetensbehov och kompetensförsörjning. En nationell databas för hela hälso- och sjukvården i Sverige skulle kunna ge en samlad bild av behoven på kort och lång sikt.

Ledningssystemet bör dock även inkludera alla yrkesgrupper i hälso- och sjukvården och inte explicit de yrkesutövare som omfattas av utredningens uppdrag dvs avancerade kliniska specialistsjuksköterskor, barnmorskor, röntgensjuksköterskor och specialistsjuksköterskor.

Region Västernorrland vill understryka att tillgången av specialistsjuksköterskor inte enbart är påverkad av sjukvårdshuvudmännens åtgärder för att öka andelen specialistsjuksköterskor inom vården. Familjesituation kan påverka och göra det svårt för enskild att flytta eller veckopendla för att delta i en utbildning till specialistsjuksköterska. Utbildningsutbudet av specialistsjuksköterskeutbildningar vid de lokala lärosätena är därför minst lika viktigt för att säkerställa tillgången av specialistsjuksköterskor. Region Västernorrland anser att en utveckling av distansutbildningar samt möjlighet till studier på halvfart, är viktigt i sammanhanget och noterar i utredningen att regeringen gör en satsning på distansutbildning från och med 2019 och framåt. Regionen vill även framhålla vikten av att strukturerat och utvecklat samarbete sker mellan lärosätena.

9.3.3 Krav på systematisk och fortlöpande fortbildning och 9.3.4 Ökat antal fristående kurser i högskolan

Region Västernorrland delar utredningens uppfattning om vikten och nödvändigheten av att specialistsjuksköterskor erbjuds systematisk kompetensutveckling.

Regionen stödjer dock inte att detta blir ett lagstadgat krav.

Region Västernorrland menar att det är tveksamt att endast framhäva några yrkesgruppers krav på kompetensutveckling inom hälso- och sjukvården. Kraven omfattar fler yrkesgrupper än de som utredningen anger och lämpligen lämnas det till arbetsmarknadens parter att avgöra vad som avses med kompetensutveckling, fortbildning och vidareutbildning samt i vilken omfattning och frekvens det är rimligt för respektive yrkesgrupp och med hänsyn till andra omständigheter. Om det ändå skrivs in i lagtexten behöver det tydliggöras och definieras vad som är fortbildning. Resurser behöver tillskjutas.

En risk med förslaget är att fokus flyttar från kompetensutveckling i det dagliga patientnära arbetet till en måluppfyllelse mot föreskrifter. Det är inte önskvärt.

För formell kompetensutveckling ser Region Västernorrland positivt på att fortbildning i högskola ska möjliggöras i högre utsträckning än idag. Detta är av vikt för att den forskning och vetenskapliga utvecklingen som sker vid universitet ska komma vården tillgodo. Region Västernorrland menar att uppdragen till lärosätena om sammanhållna perioder på fyra år kan skapa kontinuitet för det enskilda lärosätet och ser positivt på att högskolor och universitet tillförs öronmärkta medel för att tillhandahålla ett brett och flexibelt utbud av fristående kurser på avancerad nivå.

Regionen ser dock en risk med att utbildningar inte kan ges vid mindre lärosäten vilket kan påverka lokal/regional rekrytering av specialistsjuksköterskor och AKS negativt.

9.4 Ansvar för sjuksköterskors specialisering ska fortsatt vara statens ansvar

Region Västernorrland delar utredningens bedömning att ansvaret för sjuksköterskornas specialisering ska fortsätta vara statens ansvar och bedrivs inom universitet, högskolor eller enskilda utbildningsanordnare.

9.5 Avancerad klinisk specialistsjuksköterskeexamen

Region Västernorrland ställer sig bakom utredningens förslag om att en ny yrkesexamen om 120 högskolepoäng på avancerad nivå, klinisk specialistsjuksköterska (AKS), förs in i examensordningen. Det möjliggör fler karriärvägar för sjuksköterskor samt kan det bidra till att underlätta uppgifts- och kompetensväxling från läkare till sjuksköterskor.

Region Västernorrland delar utredningens bedömning om att behovet av AKS finns både inom den öppna vården och slutna vården. I ett glest befolkat län med kompetensförsörjningsproblematik kan AKS, med dess utökade behörighet, tillföra en trygghet och kontinuitet för patienterna och överbrygga gapet mellan slutna och öppna vård.

Region Västernorrland efterfrågar klagörande kring hur finansiering och ersättning ska utgå till personer som väljer att genomföra AKS-utbildningen. Regionen vill även understryka vikten av att både yrkes- och generell examen görs möjlig för specialisering till AKS.

9.6 En ny examensbeskrivning för specialistsjuksköterskeexamen

I betänkandet förordas modell C av specialistsjuksköterskeutbildningen med tre fasta inriktningar (anestesi, operation, intensivvård) och en fjärde öppna inriktning.

Utredningen har ett tydligt fokus på den somatiska vården och därför är det svårt att föreslå vad förändringarna skulle betyda inom den psykiatriska vården.

Region Västernorrland anser att inriktningarna inom specialistsjuksköterskeutbildningen bör hänga samman med det pågående omställningsarbetet mot framtidens hälso- och sjukvårdssystem. Den utveckling av utbildningssystem och specialistsjuksköterskeutbildning som nu ska etableras behöver utformas för att på bästa sätt stödja den nya vårdstrukturen, där vård som ges ofta och till patienterna under lång tid (t.ex. vid kroniska sjukdomstillstånd) flyttas närmare patienten och samordnas med andra vårdgivares arbete på nya sätt och med hjälp av nya tekniska hjälpmedel. Att strikt utforma utbildningarnas innehåll mot en mer traditionell sjukhusbunden vård är sannolikt inte rätt väg att gå.

Region Västernorrland anser vidare att exempelvis inriktningar mot psykiatri, vård av äldre samt primärvård (distriktsjuksköterska) ska ses som samhällsviktiga utbildningar och säkerställas. Detta mot bakgrund av en befolkning med ökad andel psykisk ohälsa liksom den demografiska utvecklingen med en allt högre andel äldre som, återigen behöver få sin vård tillgodosedd ”nära”.

Region Västernorrland befarar även en risk med att den öppna inriktningen utformas olika utifrån lärosätenas förutsättningar och specifika inriktningar snarare än utifrån hälso- och sjukvårdens behov. De olika inriktningarna kan bli för lokalt anpassade vilket kan försvåra värderingen av den enskilda specialistsjuksköterskans kompetens samt innebära svårigheter att jämföra utbildningarna nationellt.

Region Västernorrland delar inte utredningens åsikt om att införandet av AKS tillsammans med övrigt samlade förslag kommer tillgodose behovet av specialistinriktning mot öppen vård och primärvård.

9.7 Vilka krav ska ställas för antagning till specialist-sjuksköterskeutbildningen?

Region Västernorrland delar inte utredningens bedömning att krav på särskild behörighet är upp till varje lärosäte att besluta om. För att det ska vara flexibelt för studenter att byta studieort behöver förutsättningarna som ges vara lika över landet.

Region Västernorrland menar att arbetslivserfarenhet är viktig för att öka sjuksköterskans förståelse för vårdens uppbyggnad och innehåll. Det ger en djupare insikt i olika moment av betydelse inför fortsatt utbildning till specialistsjuksköterska. Till exempel den erfarenhet som ges vid möten med patienterna, där teori omsätts till praktik och ger en klinisk blick, att kunna bedöma patienternas tillstånd. Region Västernorrland menar att arbetslivserfarenhet ska vara obligatorisk vid ansökan till utbildning som specialistsjuksköterska.

9.8.2 Avtal motsvarande ALF-avtalet bör ingås mellan staten och vårdgivare

Region Västernorrland tillstyrker förslaget om nationella och regionala VULF¹-avtal. Det ger förutsättningar till förenade anställningar och möjliggör likriktning av ersättningsnivåer för VFU². På så vis knyts det kliniska arbetet och forskningen på ett strukturerat sätt närmare varandra samt under liknande förutsättningar i hela landet.

Region Västernorrland är dock tveksam till om den föreslagna summan på 200 miljoner kronor till forskningsmedel för vårdvetenskap är tillräcklig för att nå önskad effekt givet antalet vårdgivare och lärosäten som ska dela på medlen.

---

¹ VULF- vårdvetenskaplig utbildning, lärande och forskning

² VFU- Verksamhetsförlagd utbildning

Det nationella VULF-avtalet ska även reglera det maximala antalet utbildningsplatser som staten ersätter lärosäten för. Region Västernorrland förutsätter att denna dimensionering av specialistsjuksköterskeutbildningarna för varje lärosäte ska utgå från respektive sjukvårdsregions behov av specialistsjuksköterskor och avancerade kliniska specialistsjuksköterskor.

9.8.3 Förenade anställningar

Region Västernorrland ställer sig bakom utredningens förslag om att vårdvetenskap skrivs in i högskoleförordningen avseende förenade anställningar och menar att det ger förutsättningar och en stabil grund för specialistsjuksköterskor att verka i och utveckla den evidensbaserade vården. Region Västernorrland ser vidare att det kommer att bidra till ökad forskningsaktivitet inom ämnesområdet, vilket är positivt.

9.8.4 Samverkan på nationell nivå

Region Västernorrland delar utredningens uppfattning om att det krävs ytterligare formalisering av samverkan om utbildning och kompetensförsörjning och ställer sig bakom förslaget om ett nationellt råd inom Regeringskansliet för strategiska samverkansfrågor mellan stat och huvudman. Region Västernorrland understryker vikten av att även små vårdgivare blir representerade i detta råd.

Region Västernorrland menar att det är ett gemensamt åtagande att möta framtidens behov av kompetensförsörjning inom Hälso- och sjukvård och för det krävs en samsyn.

10.1 Ikraftträdande och övergångsregler

Den nya examensbeskrivningen för avancerad klinisk specialistsjuksköterska förväntas träda i kraft 1 juli 2020. Därefter behöver lärosäten utforma utbildningsplaner och ansöka om examenstillstånd, varför utbildningen förväntas kunna träda i kraft tidigast höstterminen 2021. Region Västernorrland ser positivt på denna utbildning och menar att det är viktigt att denna tidsplanering håller.

10.2 Ekonomiska konsekvenser (10.2.1 och 10.2.5)

Utredningen beskriver att kostnader för studiemedel för den nya avancerade kliniska specialistsjuksköterskeexamen kan komma att öka när individer ska bekosta sina studier med studiemedel under en förlängd tid jämfört med nuvarande utbildning. Utredningen gör dock bedömningen att kostnadsökningen är marginell utifrån dagens volym av utbildningsplatser.

Region Västernorrland är dock tveksam till utredningens bedömning om en marginell kostnadsökning med hänsyn till att utredningen slår fast ett ökat behov av specialistsjuksköterskor. Eller menar utredaren att det redan idag finns en övertalighet av utbildningsplatser utifrån vårdens behov? Region Västernorrland anser att

utredningens förslag kräver djupare och bredare analys om reformens bärighet på de faktiska behoven i framtidens hälso- och sjukvårdssystem.

Utredningen anger att krav på fortbildning av avancerade kliniska specialistsjuksköterskor (AKS) och specialistsjuksköterskor medför marginella kostnader för vårdgivarna.

Region Västernorrland delar inte den uppfattningen. Region Västernorrland menar att ett lagstadgat krav på kompetensutveckling inom nämnda yrkesgrupper innebär ökade kostnader för arbetsgivaren. Dels i form av lön under studieledighet och dels för vikarie.

REGION VÄSTERNORRLAND

Glenn Nordlund
Regionstyrelsens ordförande